

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК”

У статті розглянуто теоретичні підходи до трактування сутності поняття “економічний розвиток”. Досліджено підходи українських і зарубіжних учених до визначення терміна “економічний розвиток”. Визначено основні переваги та недоліки існуючих підходів. Надано власне визначення економічного розвитку як процесу організації діяльності підприємства шляхом урахування впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Проаналізовано та зазначено відмітні ознаки та переваги запропонованого визначення.

Ключові слова: підприємства машинобудування, економічний розвиток, економічна безпека, безпека розвитку.

I. Вступ

За сучасних умов розвитку в Україні, що супроводжуються погіршенням економічної та політичної ситуації, ефективність діяльності підприємств машинобудування, зокрема їх економічний розвиток, дещо гальмуються. Особливо негативно на функціонування підприємств впливають чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, що зумовлює потребу в економічній безпеці.

Саме економічна безпека сприяє налагодженню функціонування підприємства, ефективному використанню ресурсів, попередженню зовнішніх і внутрішніх загроз, розробці засобів протидії. Кожне підприємство машинобудування повинно оцінювати рівень наявної економічної безпеки, розробити методи оцінювання, систему, механізм і заходи захисту від несприятливих факторів з метою налагодження економічного розвитку та процвітання в майбутньому. Проте першочергово необхідно з'ясувати сутність трактування економічного розвитку. Варто наголосити, що дослідження питання щодо визначення сутності поняття “економічний розвиток” є актуальним і тому заслуговує на увагу.

Вагомий внесок у дослідження сутності економічного розвитку зробили українські та зарубіжні вчені, а саме: Р. Акофф [8], Н. Афанасьєв [1, с. 27], В. Геєць [6], О. Грабельська [7], А. Дакус, Д. Євдокимова [4], К. Іванчук [10], О. Кондратюк [5], Н. Мала, С. Мочерний [3], І. Радіонова [9], Р. Севастьянов, Н. Сімченко [2], М. Тимошук та Р. Фещур [6], О. Шубін. Безперечно, досліджень щодо визначення сутності економічного розвитку проведено чимало, але в наявних підходах не враховано взаємодію саме підприємств машинобудування з чинниками зовнішнього середовища, рівень впливу на розвиток регіону.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження, аналіз та узагальнення підходів як у зарубіжній, так і в

українській літературі до трактування сутності поняття “економічний розвиток”, визначення переваг і недоліків наявних підходів і розробка авторського тлумачення поняття економічного розвитку із зазначенням його переваг.

III. Результати

Економічний розвиток підприємств машинобудування в Україні відбувається за складних обставин, що негативно впливає на можливості процвітання та покращення фінансових результатів діяльності. Особливо негативно на діяльність підприємств впливають фактори зовнішнього середовища, а саме: нестабільність політичної обстановки, складність фінансового становища, зростання конкурентної боротьби, відсутність будь-якої підтримки з боку органів державної влади. Також процес функціонування підприємств машинобудівної галузі ускладнюється впливом чинників внутрішнього середовища, а саме: відсутністю належного фінансування, застарілим обладнанням, зношеністю основних фондів, наявністю неконкурентоспроможної та неякісної продукції, відсутністю постійних ринків збуту та постачальників, невдалою організацією процесу виробництва та відсутністю мотивації праці тощо.

За сучасних умов розвитку підприємства машинобудування самостійно визначають основні напрями діяльності, налагоджують процес виробництва та реалізації продукції споживачам, регулюють конкурентну боротьбу та відносини з партнерами, контролюють якість продукції, тобто визначають економічну політику розвитку.

Однак досягнення очікуваних результатів діяльності та гарантування економічної безпеки підприємств машинобудування певною мірою потребує враховувати негативний вплив чинників нестабільного ринкового середовища з метою розробки методів і заходів захисту, подолання непередбачуваних обставин, загроз внутрішнього й зовнішнього середовища.

Звичайно, всі ці фактори негативно впливають на функціонування підприємств машинобудування в умовах конкурентної боротьби, але для налагодження діяльності зусилля підприємств мають бути спрямовані на економічний розвиток. Саме управління процесом економічного розвитку дасть змогу підприємствам враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Варто зауважити, що налагодження економічного розвитку позитивно впливає на покращення якості продукції, відбувається модернізація виробництва, підвищення заробітної плати, конкурентоспроможності та прибутковості виробництва, а також залучення постійних клієнтів і налагодження ринків збуту. Крім того, економічний розвиток підприємств сприяє налагодженню соціальної інфраструктури, економічному розвитку, збільшенню кількості робочих місць, налагодженню фінансування міста, покращенню екологічної обстановки, залученню інвесторів, розвитку туризму, покращенню транспортного комплексу тощо.

Проте важливу роль для досягнення вищеперелічених результатів відіграє виважене управління економічною безпекою підприємств машинобудування. Тому перед підприємствами машинобудування постало важливе завдання налагодження процесу розвитку економічної безпеки з метою покращення стабільності функціонування та процесу виробництва.

Існували різні підходи до визначення сутності економічного розвитку, які мали переваги та недоліки щодо трактування цієї категорії. На сьогодні поняття “економічний розвиток” розглянуто та проаналізовано ба-

гатьма вченими, але досі ця категорія є недостатньо обґрунтованою, не повністю розкрито класифікацію, реалізацію принципів і функцій економічного розвитку, не визначено вплив факторів на економічний розвиток підприємств машинобудування, що підтверджує актуальність цього дослідження.

Кожен з учених мав власне бачення та підхід до визначення змісту економічного розвитку, а також зауважував на важливих ознаках, факторах та рисах економічного розвитку підприємств, організацій, регіону тощо. Тому розглянемо детальніше тлумачення українських і зарубіжних дослідників, результати проведеного дослідження сутності визначення поняття “економічний розвиток” подано в табл.

Проаналізувавши визначення та сутність категорії “економічний розвиток”, можна переконатися, що ця категорія є доволі складним процесом, та виділити риси економічного розвитку саме підприємств машинобудування, а саме:

- достатня якість продукції;
- наявність споживачів;
- розгалужена мережа зв'язків з постачальниками сировини;
- раціональне використання енергетичних ресурсів;
- фінансова стабільність;
- зменшення витрат і зростання прибутку, новітнє обладнання;
- комфортні умови праці;
- зниження рівня забруднення навколишнього середовища;
- дотримання етики ведення бізнесу та позитивна оцінка діяльності з боку суспільства тощо.

Таблиця

Трактування визначення “економічний розвиток”

№ п/п	Автор	Сутність визначення
1	2	3
1.	Р. Акофф [8]	У своєму дослідженні розглядав поняття зростання й розвитку та стверджував, що вони відрізняються. Насамперед, розвиток визначено як процес задоволення існуючих потреб протягом довгострокового періоду під впливом певних чинників і визначення можливостей досягнення певних бажань у майбутньому. Одночасно зростання пов'язане зі зростанням обсягів, розмірів виробництва чи кількості продукції [8]
2.	Н. Афанасьєв, В. Рогожин, В. Рудика [1, с. 27]	Визначають розвиток підприємства як об'єктивну зміну тільки якісних характеристик системи, зумовлену як фундаментальними законами природи, так і закономірностями функціонування конкретних систем, за яких формуються нові властивості системи [1, с. 27]. Тобто вчені розглядали особливості функціонування підприємства, а саме раціональність використання ресурсів, досвідченість і професійність персоналу, модернізацію обладнання, ефективність виробництва
3.	В. Геєць [6, с. 6]	Сутність економічного розвитку трактував як тривалі зміни структури та обсягів виробництва, покращення якості продукції, розвиток персоналу, що відбуваються протягом довгострокового періоду [6, с. 6]
4.	С. Мочерний [3]	Під економічним розвитком розуміє постійні та періодичні зміни технологічного способу виробництва, які не можна зупинити [3, с. 623]
5.	М. Тимошук, Р. Фещур [6]	Економічний розвиток пов'язували з потенціалом підприємства та впливом внутрішніх чинників. Оцінювали економічний розвиток за допомогою показників двох груп, які сприяли досягненню основної мети діяльності та визначали потенціал підприємства. Одночасно ці показники враховували можливості розвитку підприємства, задоволення потреб споживачів, показники обсягу виробництва та реалізації продукції, показники ефективності операційної діяльності, показники трудових ресурсів, фінансові показники [6, с. 6]
6.	Н. Мала, О. Грабельська [7]	Розглядали економічний розвиток як процес, який впливає на господарську діяльність і дає можливість покращити ефективність використання ресурсів і фінансові результати діяльності [7, с. 24]

1	2	3
7.	Д. Євдокимова [4, с. 8]	Стверджує, що економічний розвиток – це динамічний, змінний, безперервний процес, у якому постійно відбуваються зрушення, він керується за допомогою надсистеми [4, с. 8]
8.	А. Дакус, Н. Сімченко [2]	Розглядали економічний розвиток як процес, пов'язаний з економічним зростанням та економічним занепадом, що впливає на підвищення економічної активності та скорочення обсягів виробництва й реалізації, інвестування або спад [2]
9.	О. Кондратюк [5]	Економічний розвиток є процесом змін, що відбуваються в діяльності підприємства за умови впливу чинників навколишнього середовища та зумовлюють перехід до нового етапу розвитку [5, с. 261]
10.	Р. Севастьянов, І. Радіонова [9]	Стверджували, що економічний розвиток спрямований на покращення соціальної, економічної діяльності, екологічної ситуації на підставі врахування впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища з метою забезпечення довгострокового функціонування [9, с. 135]

Джерело: розроблено автором.

У кожному з розглянутих підходів і визначень дефініції “економічний розвиток” розглянуто основи діяльності підприємств, ефективність виробництва, мету та завдання діяльності, потреби споживачів, тобто показники, які характеризують фінансовий бік діяльності підприємств. Варто зазначити, що, крім позитивних моментів, є також недолік у цих трактуваннях сутності економічного розвитку, а саме не враховано взаємодію саме підприємств машинобудування з чинниками зовнішнього середовища, взаємозв'язок і вплив на розвиток регіону. Тому ми вважаємо за доцільне запропонувати власне трактування дефініції “економічний розвиток”.

Економічний розвиток – це процес організації діяльності підприємства шляхом врахування впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що дає змогу підприємству досягти покращення результатів фінансової діяльності та стабільності розвитку, вплинути на соціальну інфраструктуру міста за допомогою прийняття виважених рішень, раціонального використання ресурсів і налагодженої роботи керівництва.

У запропонованому визначенні економічного розвитку враховано умови для створення та налагодження сприятливих умов розвитку виробничої, фінансової, організаційної, інноваційної, технологічної, управлінської діяльності саме підприємств машинобудівної галузі України за складної економічної та політичної ситуації, що склалася.

Отже, теоретичні засади поняття “економічний розвиток”, на відміну від існуючих, полягають у тому, що:

- під організацією розуміють сукупність рішень, дій, функцій, методів і механізмів, що відбуваються на підприємстві, з метою налагодження процесу економічної безпеки;
- враховано вплив чинників зовнішнього середовища, тобто підприємство є відкритою системою, яка взаємодіє із зовнішнім і внутрішнім оточенням;
- існують можливості налагодження взаємодії з іншими підприємствами та партнерські відносини;

- враховано фінансовий та людський потенціал;
- передбачено безпосереднє надання допомоги та вплив на розвиток інфраструктури міста.

IV. Висновки

Таким чином, проаналізувавши переваги та недоліки відомих підходів і трактувань, було сформовано власне трактування дефініції “економічний розвиток”, який є процесом організації діяльності підприємства, шляхом врахування впливу факторів навколишнього середовища з метою покращення результатів фінансової діяльності підприємств машинобудування. У запропонованому визначенні економічного розвитку враховано умови для створення та налагодження сприятливого клімату для розвитку виробничої, фінансової, організаційної, управлінської діяльності саме підприємств машинобудівної галузі України.

Список використаної літератури

1. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия : монография / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка. – Харьков : ИНЖЭК, 2003. – 184 с.
2. Дакус А. В. Економічний розвиток підприємства: сутність та визначення [Електронний ресурс] / А. В. Дакус, Н. О. Сімченко // Актуальні проблеми економіки та управління : зб. наук. праць молодих вчених. – 2012. – Вип. 6. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/12350>.
3. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – Київ : Академія, 2002. – 952 с.
4. Євдокимова Д. М. Державне регулювання економічного розвитку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 / Д. М. Євдокимова. – Київ, 2002. – 20 с.
5. Кондратюк О. І. Основні напрями економічного розвитку підприємств у сучасних умовах [Електронний ресурс] / О. І. Кондратюк // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1 (1). – С. 257–266. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2013_1_1_33.pdf.

6. Контролювання та регулювання економічного розвитку підприємства: проблеми, методологічні та прикладні аспекти : монографія / О. Є. Кузьмін, С. В. Князь, Н. О. Шпак, В. А. Новицький. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2006. – 148 с.
7. Мала Н. Т. Економічний розвиток підприємства: планування та моделювання [Електронний ресурс] / Н. Т. Мала, О. В. Грабельська // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : спеціальний випуск Інституту підприємництва та перспективних технологій / Національний університет “Львівська політехніка”. – 2012. – № 739. – С. 22–28. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/17259>.
8. Організація, розвиток виробництва на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.paragononstate.com>.
9. Севастьянов Р. В. Особливості соціально-економічного розвитку підприємств у сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс] / Р. В. Севастьянов, І. О. Радіонова // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2013. – Вип. 4. – С. 131–136. – Режим доступу: <http://www.zgia.zp.ua/>.
10. Шубін О. О. Методичний підхід до забезпечення стійкого економічного розвитку торговельного підприємства [Електронний ресурс] / О. О. Шубін, К. О. Іванчук // Європейський вектор економічного розвитку. – 2014. – № 1 (16). – С. 195–202. – Режим доступу: <http://eurodev.nobel-univer.edu.ua/>.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2016.

Лясковец А. В. Теоретические подходы к определению понятия “экономическое развитие”

В статье рассмотрены теоретические подходы к трактовке сущности понятия “экономическое развитие”. Исследованы подходы украинских и зарубежных ученых к определению термина “экономическое развитие”. Определены основные преимущества и недостатки существующих подходов. Дано собственное определение экономического развития как процесса организации деятельности предприятия путем учета влияния факторов внешней и внутренней среды. Проанализированы и указаны отличительные признаки и преимущества предложенного определения.

Ключевые слова: предприятия машиностроения, экономическое развитие, экономическая безопасность, безопасность развития.

Lyaskovets O. Theoretical Approaches to the Definition of “Economic Development”

Economic security fosters enterprise functioning, efficient use of resources, prevention of internal and external threats, development of countermeasures. Each mechanical engineering enterprise must assess the existing economic security level, develop evaluation methods, system, mechanism and measures of unfavorable factors protection to sustain economic development and future prosperity. However, at first it is necessary to identify the nature of economic development. The study of the “economic development” category essence is of interest at this time therefore it deserves attention. There are different approaches to the definition of the “economic development” essence which have both advantages and disadvantages regarding the nature of the category. Establishing of economic development has a positive effect on the improvement of products` quality, higher wages, competitiveness and profitability of production, attraction of loyal customers and entering new markets. The modernization of production also takes place. Today the concept of “economic development” is reviewed and analyzed by many scholars, but still the given category remains quite unstudied. The classification and implementation of the economic development’s principles and functions are not fully disclosed. The factors influence on economic development of mechanical engineering enterprises is not determined. This confirms the relevance of the research.

The article is devoted to consideration of the existing theoretical approaches to the interpretation of the essence of the concept “economic development”. The approaches of domestic and foreign scientists to the definition of the term “economic development”. The main advantages and disadvantages of existing approaches. The author’s own definition of economic development as the process of organization of activity of the enterprise, by taking into account the influence of factors external and internal environment. Analyzed and specified the distinctive features and advantages of the proposed definition.

Key words: enterprise engineering, economic development, economic security, security of development.